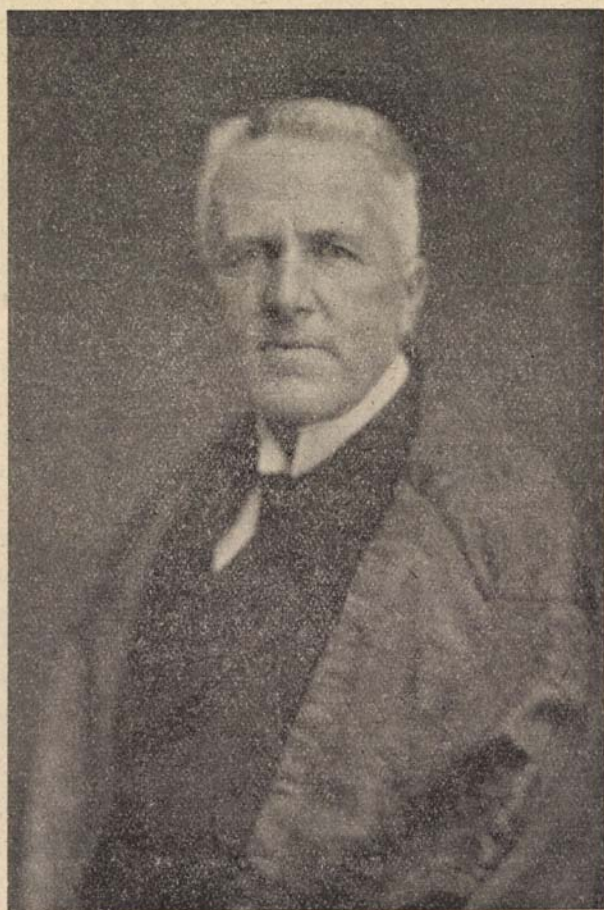

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSOS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: DR. BOROS GYÖRGY.

József Miklós unitárius püspök.

333. Noéjyt. Benczédi Pál vallásos tanár ur
Unit. Koll.

Az idei Főtanács.

József Miklós püspök úr beiktatása.

A jelen évi őszi főtanácsai ülés valóban nagyjelentőségű volt. A közlekedési nehézségek ellenére is nagy számban jelen voltak a Főtanács tagjai közléről és távolról egyaránt. A mai Főtanács nevezetes volt mindenképpen, mert ez volt az első, mikor a nagy változás után először foglalkozhattunk behatóan egyházi ügyeinkkel a maguk teljességében és számot vehettünk azokkal a súlyos nehézségekkel, melyekkel az egyháznak szembe kell néznie a román uralom kifosztó rendszere után. Másik nagyfontosságú esemény Főtisztelendő *József Miklós püspök* úrnak a beiktatása és a hódolati eskü ünnepies letétele. Az eseményeket csak röviden írhatjuk le, mert lapunk szűk tere nem engedi meg a részletes leírást; oly gazdag volt eseményekben a Főtanács és a Főtanáccsal kapcsolatos események, melyek oly nagy számban folytak le.

A főtanácsai ülést vasárnap reggel 9 órakor nyitotta meg *dr. Gelei József* főgondnok tartalmas beszéddel. E beszédben kifejezésre juttatta a kormányzó úr Öföméltósága iránt való tiszteletünket, aki annak idején az országot megszabadította a bolsevizmus minden értéket elpusztító vandalizmusától s megindította az ország újraépítésének új korszakát. Tisztelettel hódolt a magyar katonai erénynek, melynek most messzi keleten kell megmutatnia vitézségét a bolsevizmussal szemben, hogy hazánk biztonságban maradjon. Végül arra hívta fel a figyelmet, hogy a Főtisztelendő püspök úr által kijelölt úton haladjunk az egyházépítés munkájában. A megnyitó és a megajakulás után a Főtanács egy bizottság által meghívta a Kormányzó úr képviselőjét: *dr. Mikó Ferenc* ny. államtitkárt, aki az elnöki emelvényel szemben foglalt helyet s akit a főgondnok melegen üdvözölt az elnöki székből. A Főtanács rövid tárgyalás után az unitáriusok ősi templomába vonult a püspöki beiktató megtartására. A nagyszerű ünnepélyen a Kormányzó úr képviseletében jelen volt *dr. Mikó Ferenc* ny. igazságügyi államtitkár, a kultuszminiszter képviseletében *gróf Kún István* államtitkár, a különböző egyházak, a hadsereg, az egyetem, a bíróság, a közigazgatás, a tanügy és iskolák, stb. képviselői, a nagyközönség s természetesen az unitárius egyház Főtanácsa. A szokásos szertartás mellett *Taar Géza* nagy-

ajtai lelkész gyönyörű gondolatokkal teljes imája után a közének végeztével *Gelei József* dr. főgondnok ismerteti a püspök-választás és megerősítés körülményeit s felkéri a püspököt az eskü letételére. Az esküszöveget *Kiss Elek* dr. egyházi főjegyző olvassa fel, a püspök meggyőződést ébresztő hangon mondja utána. Azután pedig *Józan Miklós püspök* és *Mikó Ferenc* dr. ny. államtitkár, mint a Kormányzó úr kiküldöttje aláírják a jegyzőkönyvet. Ezután a püspök a szószékre lép és elmondja mélyenszántó beszédét, melyben a szeretet magasztos elvét hangsúlyozza ki s mely beszéd egyike a legtartalmasabb és legmeghatóbb egyházi beszédeknek. Templomozás után az üdvözlések következtek a püspöki lakáson, melyek rövid időre voltak tervezve, mert d. u. egy órára a Főtanács folytatása volt kitűzve. Az egyházi szervezetek nevében *Kiss Elek* dr., a Nőegylet nevében *Mikó Lőrinc dr.-né*, a többi egyesület nevében *Eszánt Andor* lelkészkeri elnök, majd meg a különböző egyházak, tanügyi és más hatóságok fejei mondták el üdvözlő beszédeiket, melyekre a főpásztor mind meleg szeretettel válaszolt. A napilapok ezekről részletes tudósításokat hoztak, mi azért csak röviden említjük meg.

Az üdvözlések után a Főtanács folytatja megszakított ülését, melynek első pontja *Józan Miklós püspök* munkaterve, mely nagy tanulmányszámba menő dolgozat magában foglalja a püspök úr egyházkormányzási elveit. Bizonyára az egyház módot talál a nyomtatásban való megjelenésre és akkor mindenki olvashatja. A Berde-ebéden, mely a gyűlés felfüggesztése után következett, *Józan Miklós püspök* Kormányzó úrunkra mondott hazafias lelkesedéstől áthatott pohárköszöntőt. *Útő Lajos* keresztúri esperes pedig a Berdeserleggel a nagy Berde adakozó szellemére hívta fel a figyelmet ékes beszéddel. A közebéd alatt *Mikó Ferenc* dr. ny. államtitkár, Kormányzó urunk képviselője a püspök jobbján, *gróf Kun István* államtitkár, a vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselője a püspök úr balján foglaltak helyet az asztalfőn.

A Berde-közebéd után folytatódtak a tárgyalások az egyház életbe vágó nagy kérdéseiről.

Kiemeljük a fontosabb határozatokat. A lelkeszi kongrua, a szórványügyben és a felekezeti iskolák államsegélyének ügyében fontos határozatokat hozva, megbizzza a Főtanács az el-

nökséget, hogy a magas kormánynál járjon el ezeknek a nagy fontosságú kérdéseknek a rendezése ügyében. Általában felhívta az egyházkormányzatot arra, hogy az államsegélyt, az egyház szükségleteinek megfelelően kérje. Annyival is inkább, mivel az elmúlt 22 esztendő kifosztott minden vagyonunkból s közművelődési feladataink teljesítésére nincs semmi vagyonunk.

A választások során új főtanácsi tagokat választottak. Világi részről életfogytiglani időtartamra főtanácsi taggá választották *Pálffy László* igazgatót, a kolozsvári egyházközség gondnokát. Egyházi részről a Főtanács tagja lett *Rostás Dénes* espereshelyettes. A Teológia Akadémia dékánja továbbra is *Fikker János* dr. teológiai tanár marad.

A Főtanács még a tárgyalások elején tb. főgondnokokká választotta *dr. Mikó Ferenc* ny. államtitkárt, tb. előadókká *dr. Mikó Lőrinc* kir. táblai tanácselnököt és *Kovács Kálmán* tanügyi főtanácsost régi érdemeik elismeréséül.

A jövő évi főtanácsi bizottság tagjaivá választották *Kovács Kálmán* tanügyi főtanácsost, *dr. Abruzsbányay Edét*, vitéz *Kozma Györgyöt*, *Pálffy Lászlót*, *Bálint Ödön* esperest, *Halmágyi János* esperest, *Benedek Gábort*, *Páter Lajost* és *Ekárt Andort*.

A számadások és költségvetések tárgyalása során érdekes viták fejlődtek ki, melyek után a Főtanács a főt. bizottság javaslata után úgy határozott, hogy a költségvetést ideiglenesen elfogadja, de a fizetések végleges megállapításáról csak az államsegély végleges megoldása után dönt.

A tanácskozások hétfőn este fejeződtek be. A magyarországi unitárius Egyház Főtanácsa kétnapi szakadatlan tárgyalás után megtárgyalta mindazokat a fontos kérdéseket, melyek az egyház életét érintik. *Gelei József* dr. egyetemi tanár főgondnok köszönetet mondott a főtanácsi bizottság munkájáért, *Ütő Lajos* esperes pedig az elnökség tapintatos, lelkiismeretes munkáját köszönte meg a Főtanács nevében a rendkívül fontos tanácskozások méltóságteljes levezetéséért. Végül *Bálint Ödön* esperes közügyigazgató mondott imát.

Isten megírta útját a csillagoknak. Embernek megengedte, hogy írja azt maga. Viharnak, tengernek, angyalnak van ura, az ember ura önmagának.

Jókai.

Dávid Ferenc legnagyobb érdeme.

Az irodalomtörténész Dávid Ferencben a kiváló magyar író t becsüli, a teológus hittani élelátását, nagy teológiai tudását bámulja, a lélekbúvár kiemelkedő lelki tulajdonságait méltatja, a történész Erdély 16-ik századbeli életére gyakorolt nagy hatását ismeri el. Dávid Ferenc sok vonatkozásban volt nagy, kiváló, de legnagyobb érdeme az a gondolat, amelyért a dévai várbörtön vértanú foglya lett. Ez a *Krisztus nem imádásának tana*.

Miért? Mert ezzel a tanításával, ezzel a gondolatával visszaadta Jézust az emberiségnek. A niceai zsinat, mely 325-ben Jézust az istenség trónusára emelte, Jézust, mint imálandó istent a gyarló, bűnös embertől végtelen messzeségbe vitte el. Mint ahogy a mennybemenetel legendája szerint *felhő takarta el* az oda felvitetett Jézust a tanítványok elől, úgy takarták el Jézust, az igazi Jézust a keresztény hívők tömegei elől az istenné avatás, az istenségének igazolására megalkotott hit-tételek, hitrendszerek átláthatatlan titokzatos felhői.

Jézus ezt soha sem akarta. Jézus sohasem akart követői számára az istenség fénykörében tetszelegni, Jézus sohasem akarta magát imádtatni. Jézus az emberi lelket akarta Istenhez közelebb emelni, Jézus azt akarta, hogy minden ember oly közel jusson Istenhez, hogy az ő fiává magasztosúljon e közelség által. Ő az az ember akart lenni, akiben az embernek ez a felmagasztalódása végbement; ő örök emberi példakép, aki mutatja, hogy milyen élet megélése által, milyen úton tud a gyarló, véges ember Istenhez, az ő atyjához jutni s mint Isten gyermeke, örökkévaló lelki értékek által örökéletűvé lenni. Ő nem azt akarta, hogy őt imádják, hanem hogy őt *kövessék*.

Ezt érezte meg, ezt az igazságot ismerte fel Dávid Ferenc, mikor állást foglalt a Krisztus imádásával szemben s hogy mennyire sorsdöntőnek érezte ezt a kereszténységre nézve, inkább Déva várának vértanú rabja lett, mintsem visszavonja, megtagadja e tanítását.

Milyen korban is alkotódott meg a Jézus istenségének tana? Abban a korban, amikor az óriási római birodalomnak császára, Nagy Konstantinus felismerve a kereszténységnek hatalmas benső erejét, császár-elődeinek üldözési politikáját megváltoztatva, kiterjesztette a császári kegyet a keresztény-

ségre, hogy ezáltal a kereszténységben rejlő erőt a császári hatalom erős támaszává, alappillérévé tegye. Ettől az időtől kezdve a kereszténység a világi, császári, mondhatnók, hogy állami hatalomnak lett készséges szolgájává, támogatójává azokért az anyagi morzsákért, miket a császári kegy juttatott neki. A császár címei között ott volt azonban a „divus“ „isteni“ cím is; ha a császári hatalom szolgálatába állt is a kereszténység, meg kellett őriznie tekintélyét, mi csak úgy volt lehetséges, ha az egyház lelki feje, Jézus többé nem csupán názáreti próféta, az istenfiúságot önmagában megvalósító emberi eszménykép, hanem átalakul fiúistenné. A földi világ *isteni* címet viselő fejével szembe kellett állítani a hit, a lélek világának fejét, mint *istent*. Csak így lehetett megvédeni az egyház tekintélyét s megmenteni az egyházat attól, hogy teljesen a ki- és felhasznált szolga állapotába sülyedjen a világi, állami, császári hatalommal szemben.

Ez bizonyos erkölcsi sülyedést is vont maga után az egyházban, mert a Jézus példaadása megszűnt ható erőként működni. Jézus többé nem a hívó lelkek vezére, aki minden életúton vezet, hanem isten, aki előtt hódoló imádatlall kell leborúlni: a földi császár mennyei képmása. A keresztény ember kötelessége többé nem az, hogy *kövessen* a *példaadó* názáreti prófétát, mint az igaz ember eszményképét, hanem hogy *higgye* a Jézus istenségét és *imádj*a őt, mint *istent*. Az ő *követése* nagy önmegtágadást, sokszor önfeláldozást, vértanúságot követelt a keresztény embertől, az ő istenségében való hit és istenként való imádása üldözésektől mentes, nyugodt életet biztosított és a jövő életbeli üdvösséggel kecsegtetett. *Kényelmesebb* volt Jézust imádni, mint teljes erővel az ő példaadó életének követésére, megélésére törekedni. Emberi gyengeség, hogy az ember szereti a különböző utak-módok közül mindig a kényelmesebbet választani s szellemi óriásnak, a tömeg fölé emelkedni tudó történelmi nagyságnak kell lennie annak, aki az *igazság szolgálatában* rögös, meredek, nehezen járható utakat választ s feláldozza az édes, egyéni kényelmet. A tömeg mindig a kényelmesebb úton szeret járni, még erkölcsi tekintetben is. Ezért lett a keresztény emberiség olyan könnyen az isten-Jézus imádójává az ember-Jézus követője helyett.

Ez teszi érthetővé, hogy a kereszténység kebelében egyházi téren és egyházi segédlettel annyi minden történt, ami egyene-

sen ellenkezik Jézusnak az evangéliumokban található tanítássaival s ellenkezik magával az erkölcsiséggel is. És fog még történni, ha nem lesz a kereszténység sarkalatos elvévé az isten-Jézus imádása helyett az ember-Jézus követése.

Dávid Ferenc óriási érdeme, hogy a Krisztus-imádása tanának elvetésével a Jézus követésére törekvést akarta keresztény életelvvé tenni. Forradalmi gondolat volt ez akkor, a 16-ik században, mert az egész élet- és világfelfogás gyökeres megváltoztatását jelentette. Mivel azonban a tömeg kényelmét nem szereti feláldozni, a tömeggondolkozást, tömegérzületet kifejezők ítélete következtében vértanú halált kellett szenvednie.

Az emberiséget, a kereszténységet azonban lelki életének válságos helyzetéből, forrongó állapotából kivezetni, a keresztény vallásnak igazi célját, rendeltetését, hivatását visszaadni, helyreállítani, a keresztény erkölcsiséget a társadalmi életben, az emberiség életében diadalra juttatni csak a Dávid Ferenc tanítása tudja: Jézus Krisztust nem imádni kell, mint istent, hanem követni, mint örök emberi eszményképet.

Ha ez megvalósul, az lesz Dávid Ferenc legnagyobb érdeme.

Zoltán Sándor

Budapesti levél.

— **Józan Miklós búcsúja budapesti munkatérétől.** —

Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr!

A nyári pihenő után az egyházi életet búcsúzással kezdtük. Eltávozik egy magasabb szolgálatra a mi szerető lelkészünk, Józan Miklós püspök úr, Őt búcsúztattuk. Ez a búcsúvétel szomorúsággal tölti meg szívünket, mert az az ember távozik közülünk, aki 42 éven át velünk együtt dolgozott, mint példaadó vezetőnk az Úr szőlőjében. Neki köszönhetjük, hogy a boldog emlékü Derzsi Károlynak, egyházközségünk alapító lelkészének öröke, a világháború, kommün és a mai küzdelmes éveken átvészelt testi, lelki, szellemi örökségét minden időkben megvédve, sőt gyarapítva. Ő vezette át bölcs ítéllettel, mint fiatal lelkész, azokon a nehéz időkön, mikor a Koháry-u. templom felépítői csődbe kerültek, hogy a templomház örökébe lépjünk. Ő alapította a IX. Duna-Tisza-menti esperes kört és Ő lett annak első esperese. Ő alapította a budapesti Dávid Ferenc egyletet ezelőtt 40 évvel. És mikor a világháború és a kommün anyagilag tönkre tette az egyházat s a hívekben megrendült a jobb jövő reménye:

akkor alapította az *Unitárius Értesítőt* és éveken át szerkesztette; s az ő poétai lelke adott mindannyiunknak erőt a további küzdelemre. Az ő pártfogása alatt épült fel a miszsióház, a debreceni, pestszentlőrinci, dunapataji és kocsordi templom és a Dávid Ferenc egyletből, mint anyaegyletből, a Nőszövetség, a Perczelné-Kozma Flóra leányegylet, a Brassai Sámuel ifjúsági egyesület, a János Zsigmond cserkészcsapat, az Unitárius Konferenciás Tábor, a bölöni Farkas Sándor iparosok és kereskedők köre s a Heltai Gáspár bibliakör.

De örömmel és büszkeséggel búcsuzunk tőle, akit mindig tisztelettel és szeretettel vettünk körül, mert meg vagyunk győződve, hogy a marosvásárhelyi zsinat jól választott és hitteljes bizalommal tekintünk az ő püspöksége elé.

Pénteken (október 3-án) a Misszióház templomában a budapesti Dávid Ferenc egylet 40 esztendő évfordulója alkalmából tartott ünnepi díszközgyűlésen búcsúztattuk püspökünket. „Te benned bízunk eleitől fogva“ gyülekezeti ének után *dr. Csiki Gábor* főtitkár adott hálát Istennek ezért a negyven évért. Művészi orgonajáték után Józán Miklós, az egylet díszelnöke, megnyitójában beszélt a megindulás idejéről, leróva a kegyelet adóját az egylet nagy halottainak. Bajcsi Irén művészi éneke után *dr. báró Daniel Gábor*, az egylet elnöke ismertette az egylet 40 esztendejét s az egylet célját és hivatását, teljes képet nyújtva az egylet dicsőséges és küzdelemteljes éveiről. Utána *dr. Mikó Imre* országgyűlési képviselő, a kolozsvári központi Dávid Ferenc Egylet képviselője üdvözölte egyletünket; szellemi élvezettel hallgatott beszédében megemlékezett az anyaegylet küzdelemteljes és dicsőséges 22 évéről, amely időbe az egylet erején felüli szolgálatot teljesített a magyarságért, a székelységért. Újra volt alkalmunk végig könnyezni Józán Miklós „Déva vára“ című ódáját, Féja Magdolna átérzett nemes előadásában. Ez a szívvel megírt óda mindig új és mindig felemelő marad bármikor és bárhányszor hallja az ember. *Dr. vitéz Nyíredy Géza* egyleti alelnök zárta be nemesveretű lelkes szavaival a díszközgyűlést, melyet a templomot zsufolásig megtöltő közönség együttérzése tett ünnepivé. A himnusz hangjai után távoztunk családi csendes vacsorára s a késő esti órákban osztottunk szét, készültünk vasárnapra, amikor az egyházközség búcsúztatja szeretve tisztelt vezető lelkészét.

Október 5-én, délelőtt 9 órára már a templom, a kormány, a főváros, a társegyházak, az unitárius egyház vezetői s a hívek részéről zsufolásig megtelt úgy, hogy a templom alatti tanácsterembe bevezetett helyi rádió segítségével hallgatták az odaszorult hívek az istentiszteletet és a díszközgyűlést. Ötven évi lelkipásztorkodásáért, budapesti 42 éves lelkészkedéséért és a magasabb elhívatásért hálatalatt szívvel emelte fel lelkünket az Istenhez lelkipásztorunk és tartalmas, szárnyaló

beszédében tett tanúságot arról, hogy az a választás arra hívatott férfiúra jutott. Erről tettek bizonyosságot *dr. Kozma Jenő* gondnok, aki az egyházközség s az unitárius társadalmi egyesületek nevében, *dr. vitéz Kozma György* köri felügyelőgondnok, aki a Duna-Tiszamenti egyházkör nevében, *Barabás István*, aki a lelkeszi kar nevében búcsúztatta és erről tett bizonyosságot a református és evangélikus egyház képviselője, *dr. Kovács Sándor* evangélikus püspök és a székesfőváros kiküldötte is. Kedves püspökünk közvetlen hangon válaszolt a gondolatokba gazdag felkészítő beszédekre. Isten áldását kérve minden munkára, amely az evangélium szellemében a béke jegyében indul el és célját a krisztusi békében látja.

Most van egyházközségünk előtt a gondteljes munka, hogy *Józan Miklós* a volt püspöki vikárius, esperes budapesti első lelkeszi állását betöltse. Mi a marosvásárhelyi zsinat után boldog érzettel sóhajtottunk fel:

Jól választottatok minden tekintetben kedves testvéreink, Isten áldása legyen munkájukon. Adja a mi egy igaz Istenünk, hogy a budapesti választás után is ez a boldog érzés öntse el lelkünket.

Budapest, 1941. évi október hó 9.

Hitrokoni szeretetteljes üdvözlettel:

Ujvári László.

A falusi gyermekek továbbtaníttatása.

Az unitárius egyház régi rendszabályai nagy súlyt helyeztek arra, hogy a jóramenendő, vagyis a kiválóbb tehetségű falusi gyermekek tovább tanuljanak. A régi jó időben nem a hivatalnoki pályára való menetel volt a kitűzött cél — mert akkor csak a nemes emberek juthattak hivatalba —, hanem az, hogy az egyháznak tanult, művelt hívei legyenek, akik a magánéletben is jobban boldogulhatnak és a gazdaságot szebb sikerrel, eredménnyel folytathatják.

Én ma is ezt a célt látom megvalósítandónak — a mai civilizációhoz, gépesített életformához igazodva. A tanult ember a mai gépesített korszakban könnyebben tud egyik vagy másik életformában magának jövőt teremteni és biztosítani.

Ez az átgondolt életfelfogás vezetett arra az elhatározásra, hogy még az 1941. év nyarán indítványt nyújtottam be az E. K. Tanácshoz abban az irányban, hogy a gimnázium I—IV. osztályában a „tömegnevelés“ elveit valósítsák meg.

Ily módon a falusi unitárius hívek gyermekei közül minél többet lehet majd az ipari és kereskedelmi pályára irányítani s ezzel a szélesebb gazdasági életbe bekapcsolni. Ma ugyanis

az ipar és kereskedelem nagy mennyiségű embertömeget foglalkoztat. A városi szegény emberek óriási előnyben vannak a taníttatás tekintetében a falusi lakossággal szemben.

Az E. K. Tanács (1941. VIII. 22-én) a Nevelésügyi Bizottság meghallgatása után a maga részéről is helyesnek találta az elgondolást, csak a kérdés megvalósítását, — amint ez egy másik, taníttatásra vonatkozó felhívással kapcsolatban is kifejezésre jutott — igen nehezé teszi az a körülmény, hogy egyházunk pénztára nem rendelkezik megfelelő segéllyel a tömegesen jelentkező szegénysorsú tanulók segítésére.

Dr. Gelei József főgondnokunk — ez a gondolkozásában, elhatározásaiban és cselekedeteiben kiváló egyházi vezetőemberünk — a segítség gyakorlati megoldását a Berde-bizottság megszervezése útján próbálja valóra váltani.

A magam részéről a gondolatot helyesnek, célirányosnak és gyakorlatilag eredménytígérőnek ítélem és ezt tettekkel is támogatom.

A „tömegtermelésre“ irányuló gondolatom egyházi szempontból, egyházunk jövőjének megerősítése tekintetéből messzibbre néző s ezért szükségesnek tartom a nagyobb nyilvánosság elé tárni. A tömegtermelés a hívek gazdasági, vagyoni megerősödését és szellemi felemelését célozza. Ezen van a hangsúly!

Ebből a szempontból a Berde-bizottság működése jótékonyan fog hatni.

En azonban a tömegtermelés megvalósítását a diák-élet leegyszerűsítése útján kívánom elérni. Az I—IV. osztályú tanulók részére az egészségügyi követelményeknek megfelelő egyszerű internátusokat és egyszerű étkezést kell biztosítani. Tisztában vagyok a mai tanügyi követelményekkel, de azzal is tisztában vagyok, hogy a megfelelő élettapasztalatokkal rendelkező tanárok és más világi embereink a követelményeket leegyszerűsített formában is meg tudják valósítani, ha komolyan foglalkoznak ezzel a kérdéssel és törődnek székely hiveinkkel.

Mutatja a székelykeresztúri példa.

Székely fajunknak ily módon kell a taníttatást biztosít-suk, mert a mai költséges taníttatást a mi kisbirtokos híveink nem bírják el, — nagybirtokosaink pedig csak szórványosan vannak.

Ebben az irányban kérem a hozzászólásokat és ebben az irányban kérem a Főhatóságot a további munkásságra.

Idevág a IX. Egyházkör közgyűlésén tett és elfogadott az az indítványom, hogy az Egyházi Főhatóság szervezze meg a gimnáziumokban a tehetségkutató munkát is — a ma ismert rendszert szerint.

A nagy nyilvánosság ismeri azt a tehetségkutató munkát, amelyet a sárospataki református kollégiumban kezdemé-

nyeztek és ma már a miskolci, szeghalmi, nagykőrösi és hódmezővásárhelyi református iskolákban folytatják ezt a munkát.

Ismeretes, hogy a kultuskormány is ily irányú munkásságra rendeletet adott ki.

A napi lapok híradása szerint a róm. kath. egyház is ezt a munkásságot az iskoláiban megvalósítandónak találja.

A mi kicsiny egyházunk ebben a munkában sem maradhat el. Sőt, nekünk fokozott kötelességünk, hogy híveink és tanulóink kicsiny számából is a megfelelő számú tehetséges tanulókat kiválogassuk és kineveljük.

Ez az út vezet el a magyar kultúra emelése szempontjából gróf Klebelsberg által megteremtett Kollegium Hungaricum-okig. Az unitárius székelyek oly nagy intelligenciájú részei az erdélyi magyarságnak, hogy a tehetségek kitermelésének versenyében nagy eredményekre számíthatunk.

Mai közéleti embereink elindulásakor még nem volt oly nagy a verseny mint ma és az érvényesülés feltételül tartották a tehetségest és az eredményt. Ma az Egyház a közösség érdekét hatékonyabban kell, hogy érvényesítse s ehhez kiválóságra van szükségünk.

A jövőben ezen az úton biztosíthatjuk azt, hogy egyházunknak a magyar közéletben meg lesznek az arra hivatott reprezentánsai. Ezt pedig történelmi egyházunk multja megköveteli!

Dr. Tóth György
ny. kúriai bíró.

Jelentés a Berde-Bizottság munkájáról.

A múlt számunkban beszámoltunk a Berde-Bizottság megalakulásáról és vezetőiről, most, röviden, az azóta kifejtett munkásságáról kívánunk jelentést tenni.

A Berde-Bizottság célja kettős: először, szegénysorsú, de jó magaviseletű, egyházas székely gyermekek gimnáziumi s később, ha a hozzájuk fűzött reményeknek megfelelnek, főiskolai taníttatása, másodsor pedig minél több tehetséges, tanulékony magyar gyermek elhelyezése az ipari pályán.

Örömmel jelentjük, hogy felhívásunkra kolozsvári kollégiumunkban a beíratkozások befejezése után 12 gyermek jelentkezett, kiket szüleik nélkülünk egyáltalán nem bírták volna taníttatni.

A különböző egyházközségekből a gimnáziumba felküldött tanulók itt tehetség-vizsgán estek át s ez a vizsga szépen sikerült. Némelyek kiváló tehetségről tettek tanúságot s e vizsgák alapján hihetjük, hogy unitárius társadalmunk áldo-

zatkészsége és fáradozása nem hiábavaló. Büszkeséggel tölthet el az a tudat, hogy Erdély szétszórt falvaiban népünk között annyi tehetség lappang, ezeknek csillogtatása s az egyetemes magyar és egyházi élet barázdáiba való beállítása mindannyiunknak nemzetünk és egyházunk iránt érzett szent kötelességünk kell, hogy legyen.

Ezért felkérjük már most lelkészeinket és tanítóinkat, hogy az elemi iskola első osztályától kezdve tartsák számon a tehetségeseknek mutatkozó gyermekeket, hogy alkalomadtán akár gimnáziumba, akár ipari pályára felküldhessék. Különben az egyházi központban éppen most készülnek azok a tehetség-lapok, melyek segítségével lelkészeink és tanítóink már az első osztály végeztével megtarthatják a tehetségvizsgálatokat.

Ipari pályán eddig nyolc gyermeket sikerült elhelyezni. Ezek közül 3 Budapesten, 5 pedig Kolozsváron inaskodik. Azonban ezzel kapcsolatban sajnálattal kell jelentenünk, hogy a Bizottság már ebben az évben is legalább harminc gyermeket tudott volna elhelyezni, de hiányzott a vidék kellő tájékozottsága s az ügy érdekében elvárható iparkodása. Ismételten azal a kérelemmel fordulunk lelkészeinkhez és tanítóinkhoz, hogy e tekintetben semmiféle fáradságtól ne riadjanak vissza és hassanak oda, hogy minél több tehetséges székely gyermeket kerülhessen az ipari pályára. Hiszen a jövőre ezen a téren mérhetetlen reménységgel kecsegtet. A mesterségeket különben is nagyon szerető ezermester székelyeink nemcsak maguknak teremthetnek biztos megélhetést, hanem nemzeti életünk szilárd talajra való építéséhez is nagy mértékben hozzájárulhatnak.

Az inaselszegődötetés ideje szeptember—október hava. Általában október 15-én szolgálatba kell lépnie. Az idén tehát többet nem helyezhetünk el. Jövőre azonban legalább 30 gyermeket megint a megélhetés útjára indíthatunk. Kérjük azért, hogy már most kezdjék kiválasztani az arra alkalmas gyermekeket. Okmányaikat augusztus végén, szeptember elején küldjék be. Addig az időpontig a kiválasztott gyermekek számára iskolai bizonyítványt és a megfelelő anyakönyvi kivonatokat kell beszerezni és benyújtani. Mivel az ipari pályán is csak az ép testű és lelkű emberek érhetnek el igazán eredményt, különösképpen fontos, hogy a kiválasztott gyermekek e két fontos követelménynek mindenben megfeleljenek. Ezért a testi épség igazolására afentebbi iratok mellett orvosi bizonyítvány bemutatása is elkerülhetetlen.

Végül felkérjük azokat, akik szívesek voltak anyagilag hozzájárulni a Berde-Bizottság munkájához, hogy megajánlásukat a legrövidebb időn belül az Egyházi Pénztárba eljuttatni sziveskedjenek. Ugvanis az élelmezéshez szükséges dolgokat most az őszi folyamán kellene beszerezni, mert minden későbbi

beszerzés — az árak állandó növekedése miatt — a Berde-Bizottság szempontjából csaknem elviselhetetlen kiadást jelent. (Az eddig begyűlt megajánlásokat a következőkben kívánjuk nyugtázni: Józsan Miklós püspök úr 150 P., Gelei József 59.86 P., Csifó Salamonné 10 P., Dr. Báró Daniel Gábor 53.86 P., Dr. Tóth György 149.86 P., Dr. Barabássy Albert 27 P., Kozma György 53.96 P., Dr. Szent-Iványi Gábor 54 P., vitéz Kozma Ferenc 99.86 P., Kolozsvár Város Házipénztára 650 P., Dr. Abrudbányay Ede 100 P., Valkó Gyula 50 P.)

Lapunk kinyomtatása utolsó percében értesültünk, hogy Dr. Gál Zsigmond, a Dermata-gyár igazgatója egy, a székelykeresztúrköri egyházkör szintén egy gyermek nevelési költségeit vállalta.

A budapesti unitárius egyházközség Kebli Tanácsa elhatározta, hogy egy székely fiú taníttatási költségeire évi 600 P.-öt fordít. Föltétel, hogy székely községben élő sokgyermekes család fia legyen s főiskolai tanulmányait is unitárius légkörben végezze. Tanulmányai befejeztével kísérelje meg lehetőleg budapesti elhelyezkedését.

B. A.

Kénosi Sándor Gyula.

1873 — 1941.

Valahogy mindig ilyennek képzeltem el Benedek Elek meséiben Nagyapót, kinek mindig van egy-két mosolygó piros almája, zörgő diója, mókás tréfája az unokák számára. Nagyapót, aki mikor csendes téli esteiken megszólal, szavaiból távoli nagy városok képe, népe, élete, templomai, furcsa szokásai rajzolódnak lelkünkbe, aki ismeri a határ minden bérceét, halmát, vízmosását s tündérregéket tud róluk, elpihent korok drága üzenetét.

Ősi, történelmi székely családból származott, mely portai követeket s megyebírókat, presbitereket, hű egyháztagokat adott népünknek s anyaszentegyházunknak. Apja is ilyen volt, ő maga is ilyen sorba került. Szűkebb családja mellett mindig volt ideje, szeretete, a nagyobb család, az eklézsia számára. Templomjáró volt a szó igazi, régi, nemes értelmében. Jelenléte mindig buzdító volt lelkészi szolgálatomra, mert tudtam, hogy komolyan várja és veszi az ígét. Némely állításomat, ha tetszett, vagy ha annak ellentmondott, hetek múlva is megvitattuk, amikor arra alkalom adódott. Ilyenkor sokszor meleg, benső örömmel éreztem, hogy igaz az az állítás, hogy nem csak a pap neveli híveit, ennek fordítottja is lehetséges; s ez a lelkészi szolgálat igazi értékelése.

Régebbi papjaink beszédeit, alapigéit gyakran idézgette. Különösen kedvencének, Vári Albert, szeretett volt papunknak, beszédeiből szeretett idézni. Tudta, hogy a környék belső emberei milyen alapigével köszöntöttek be, vagy búcsúztak ki, mert soha sem sajnálta a fáradságot az olyan alkalmakra való elmenetelre. Mint határunkon levő földjeit, úgy ismerte a magyar történelmet s irodalmat egyszerű elemi iskolát végzett földműves létére. Különösen a kuruc-labanc idők s a 48-as szabadságharc eseményeit olvasta bő részletességgel. Ő maga is szeretett írni verses felköszöntőket, ünnepi alkalmakra. Ismerte a Bibliát, de nem csak betűit, lelkét is. Hosszas katonáskodása alatt sokat szolgált az akkori császárvárosban. Minden templomot, temetőt szeretett megnézni s mindig unitárius szívvvel mondott véleményt felőlük.

Az egyházközségi életnek lelke volt. Róvatalát, tartozását mindig elsőnek fizette, hogy példát adjon másoknak. Kepezése több volt az egyszerű fizetésnél. Volt valami benne az áldozat nemes szertartásából. Dús, aranykalászu kévái alatt recsegett szekere, amikor a bért hozta. Betegágyán, amikor már csak jelbeszéddel tudott értekezni, akkor is gondja volt reá, hogy a képét a föld közepéből, a szépjéből hozzák. Amikor másfél évvel ezelőtt a betegség erőt vett rajta, ereje nagy megfeszítésével felvándorolt a papilakba 1000 leit hozva azon célból, hogyha templomunk 1944-ben megéri fennállásának 100 éves évfordulóját, abból meszeltessük ki, mert ő úgy érzi, azon az ünnepségen már nem lesz ott.

Élete egyszerű székely élet volt, hosszas katonáskodással, világháborús szolgálattal, örökös munkával. Mégis úgy érzem, megérdemel egy ennyi megemlékezést, mert amikor olyan sokan vannak, akik a reánk, belső emberekre nehezedő Isten-igáját terhesebbé teszik; ő mindig az ellenkezőjét, a könnyítést szolgált. Ha vannak egyházunknak világi papjai, úgy ő minden biztonnyal az volt: egyik a legjobbak közül.

Emléke legyen áldott, nyugalma csendes! *Kővári Jakab.*

Az őrszem haza gondol...

Ablakom, mely felétek néz,
Elzárják a magas hegyek.
Milyen jó, hogy lelkem is van,
Lélekben most haza megyek.

Ahol szükség oda állok:
Egyik percben puskám ropog,
Hogyha csendes az őrhelyem,
Másik percben tollat fogok.

A hervadó őszbe szálldos,
Gondolatom, mely tiétek.
Álmodokat virrasztom én,
Mint a többi ős vitézek.

Testem, lelkem a hazámé!
Puskám, tollam és lépteim
Minden küzdés édes nekem
Érettetetek — szeretteim!...

Izsák Domokos.

A Dávid Ferenc Egylet évi közgyűlése.

November hó 15-én volt a Dávid Ferenc Egylet ünnepies közgyűlése nagy közönség jelenlétében az Unitárius Kollégium dísztermében. Az emlékezetes szép ünnepies gyűlés Tebened biztunk eleitől fogva kezdetű egyházi énekkel kezdődött, azután *Máthé Zsigmond* nyárádszentmártoni lelkész tartalmas, megható imával vezette a lelkeket Istenhez. *Dr. Kiss Elek* egyh. főjegyző, ügyvezető-elnök tartalmas beszéddel nyitotta meg a gyűlést, visszaemlékezve Dávid Ferenc nagy munkájára. *Murvai Julia* mélyen átértzett és előadott szép szavallattal, *Kiss Károly* igazgató vezetésével a főiskolás dalárda kitűnő énekével emelte az ünnepély színvonalát. *Lőrinczi Mihály* hitoktató lelkész pedig amerikai tapasztalatairól tartott érdekes és tanulságos előadást. *Dr. Fikker János* dékán titkári jelentését terjesztett elő, bemutatva az egylet egy évi állapotát. A jelentés nem mutat megnyugtató képet az átalakulás első évéről, de reméljük, hogy a jövő évben megindul a munka minden irányban. A titkár jelentésével kapcsolatosan a közgyűlés elfogadta a választmány javaslatát az alapszabály módosításra. Ugyancsak a titkár javaslatára *Józan Miklós* püspök urat a közgyűlés egyhangúan tb. elnöknek választotta. A színjátékpályázaton ez alkalommal is *Nemes Nagy Mártuska* vitte el a pálmát. Ugyanis *Guráth Béláné* választmányi tag 20 P.-öt tűzött ki egy színjáték megjutalmazására. *Kiss Károly* és *Vörös István* tanár bírálata alapján a Nemes Nagy Márta által írt játék bizonyult győztesnek.

Az Unitárius Naptár a napokban készen lesz és azonnal szétküldjük. A magas papír, nyomdai és szállítási költségek miatt az eladási ár 70 fillér lesz.

A DÁVID FERENC EGYLET IDEI FELOLVASÓ ÜLÉSEI. A jelen évben a Dávid Ferenc Egylet nagyon érdekes felolvasó üléseket rendezett, amelyet a nagy közönség is teljes mértékben méltányolt megjelenésével. Az első előadó *dr. Gyulai Zoltán* egyetemi tanár, a mennyiségtan-természettani kar ezidei dékánja volt, aki előadássorozattal emelte a Dávid Ferenc egylet felolvasásainak színvonalát. Tárgya is rendkívül érdekes volt. Első előadása (okt. 20.) a hit eredetét, második a hit, vallás és egyház (okt. 24.), utolsó előadása (okt. 27.) az egyház és állam viszonyát tárgyalta mindig nagyon érdekesen és elmélyülő s mégis világos, érthető fejtegetéssel. A hallgatóságnak különösen jól esik, mikor a vallás valóságáról természettudósok beszélnek. Ez ma nem tartozik a ritkaságok közé. Különben még Vernlami Bacon, a XVI. századi angol bölcselelő megmondta volt, hogy *kevés* természettudomány elvezet Istentől, alapos tudomány pedig Istenhez vezet. A komoly, alapos tudomány művelője szólt a vallás és vele szorosban kapcsolatban levő kérdésekről, melyek oly nagy mértékben benne vannak az emberi lélekben s melyeknek olyan kiváló jelentőségük van az emberiség élete szempontjából. A nagyértékű előadás részletes tárgyalásába most terünk hiánya miatt nem bocsátkozhatunk bele. Most köszönetünket fejezzük ki azokért. Méltatásukra azonban visszatérünk, mikor nyomtatásban megjelennek.

A másik kiváló előadásban *dr. Gelei József* főgondnok, egyetemi tanár részesítette az egybegyűlt közönséget (nov.3.). A szív a test és lélek tükrén érdekes kérdéstről tartott vetítőképpel is magyarázott előadást az ő páratlanul lebilincselő előadásával. Bemutatta a szívet, mint testrészt, mint a test életére fontos szervet, a szívnek az egészségre és az ember tevékenységére vonatkozó befolyását, végül a szív és lélek viszonyát. A nagyértékű előadással valóban sokat nyert a nagy hallgatóság.

Az előadásokat rövid, de tartalmas bezáró beszédben az egylet tevékeny ügyvezető alelnöke: *dr. Kiss Elek* egyházi főjegyző köszönte meg.

Még egy előadás lesz december hó 1-én d. u. 6 órai kezdettel, mikor a kiváló fiatal képviselő: *dr. Mikó Imre* fog előadást tartani a bukovinai hazatelepített székelyekről.

ÚJ TEOL. MAGÁNTANÁR. *Dr. Kovács Lajos* sepsiszentgyörgyi lelkész teológiai tanári vizsgát tett az újszövetség szakcsoportból. A jól készült ifjú magántanárnak sok szerencsét és sikert kívánunk.

JÓZAN MIKLÓS PÜSPÖK úr javaslatot tett egy egyházfenntartó-alap létesítésére. Az alap címe: „Magunkért!” 1571. emlékére létesített egyházfenntartó alap.

Lapunk zártáig a következő megajánlások történtek:

Jézan Miklós püspök 1000 P.

Dr. Gelei József főgondnok 500 P.

Dr. Kiss Elek főjegyző 200 P.

Törkössy Sámuel 100 P.

Kelemen Béla r. főkapitány 100 P.

Dr. Abrudbányay Ede felügyelő-gondnok 100 P.

Tamás Béla mérnök (egész életében) havi 2 P.

Péter Lajos tanár havi 7.20 P.

Taar Géza nagyajtai lelkész 100 P.

Ekárt Andor csehétfalvi lelkész 100 P.

Gyalai Béla volt énekvezér 50 P.

Bedő Árpád iszlói lelkész 50 P.

Gyulai Árpád korondi lelkész 100 P.

v. dr. Kozma György felügy.-gondnok 100 P.

Kovács Kálmán tan. főtanácsos 50 P.

Dr. Fazakas Miklós felügy.-gondnok (befizette) 100 P.

Útő Lajos esperes 100 P.

Pál Dénes siménfalvi lelkész 50 P.

AZ UNITÁRIUS IRODALMI TÁRSASÁG október hó 26-án d. e. 11 órakor az Unitárius Kollégium dísztermében felolvasó ülést tartott Kelemen Lajos főigazgató elnöklete alatt. E gyűlésen tartotta meg székfoglaló beszédét *Simén Dániel* teol. akad. tanár gróf Széchenyi Istvánról. A kitűnően sikerült előadásban Széchenyi Istvánnak főképpen azokat az eszméit adta elő, melyek ma is alkalmoszerűek. Azután Gyallay Pap Demokosné néhány Lavotta és Kacsóh Pongrác dalt adott elő művészi színvonalon, nagy tetszés közepette P. Szentmártoni Kálmánné kitűnő zongorakiséréte mellett. Végül Kelemen Lajos elnök az ülést rövid, tartalmas, keresetlen beszéddel bezárta.

SZÉCHENYI EMLÉKÜNNEPÉLY. A kolozsvári Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet, az Unitárius Kollégium dísztermében 1941 október 12-én Széchenyi István gróf születésének 150 éves évfordulója alkalmával emlékünnepelet tartott, hogy így juttassa kifejezésre a „Legnagyobb magyar“ halhatatlan szelleme iránti hódolatát. A megnyitót Székely Gyula lelkész mondotta s ezt követőleg Dr. Fikker János teológiai dékán „Akarjuk Széchenyi szellemét“ címen tartotta meg gondolatokkal és mély átérzéssel teljes felolvasását. A tettnek, cselekvésnek, építésnek és alkotásnak az apostola volt Széchenyi István gróf — mondotta — s mi ennek a szellemnek félreérthetetlen és szent valóságát akarjuk. Széchenyi nehéz és súlyos időkben élt, de éppen ezek a nehéz idők ösztönözték őt nagy és gigantikus, korszakalkotó terveinek véghezvitelére. Mi is nehéz történelmi időknek vagyunk a részesei; értsük meg tehát Széchenyi szellemén keresztül a nagy idők szavát azért, hogy ne sülyedjünk tétlenségbe és az életünk nagy problémáinak elodázásába, hanem épp ma rakjuk le egy jobb és lüktetőbb magyar életnek az alapját — ezért akarjuk Széchenyi szellemét — ért véget a felolvasás. Ezután Gellérd Imre teológiai hallgató elszavalta Arany János „Széchenyi emlékezete“ című költeményét. Nemes Nagy Judit felolvasott „A nő hivatása Széchenyi elgondolásában“ címmel. Rámutatott arra, hogy életünk sokoldalúságában milyen óriási szerepet szánt Széchenyi a nőnek. *Sántha* Ferenc művészi színvonalon álló tárogató számaival hagyott mély nyomokat a hallgatóság lelkében. Széchenyi születésének 150 éves évfordulójára írt „A híd“ című költeményt Bencze Márton teológiai hallgató szavalta el kiváló sikerrel, nagy tetszést aratva. Az ünnepély a Himnusz eléneklésével ért véget.

A KRIZA ÖNKÉPZŐKÖR nov. hó 2-án az Unitárius Kollégium dísztermében szépen sikerült nyilvános díszgyűlést rendezett a finn-ugor rokonság gondolatának szentelve. A szépen sikerült, ifjúi lelkesedéssel megrendezett műsoros ünnepélyt Major István önképzőköri elnök nyitotta meg tartalmas beszéddel. A finn himnusz eléneklése után Szabó Béla VII. gimn. tanuló Adj Isten magyar! című finn költemény magyar fordítását szavalta kiváló hozzáértéssel; Szamosi Soós Csaba VI. gimn. tanuló tartalmas felolvasással, azután Ütő Kálmán V. gimn. tanuló ügyes szavalattal, Major István elnök Bárd

Miklós egy alkalmi költeményének kítűnő előadásával, az általa vezetett regös-dalárda pedig több dal előadásával, Gálffy Zsigmond VIII. gimn. tanuló kítűnő hegedűjátékkal tették kedvessé és értékessé a gimn. tanulók újabban első nyilvános szereplését. Végül Benczédi Pál igazgatóhelyettes méltatta záróbeszédében a tanuló ifjúság szép munkáját s a Kriza önképzőkör alapítóinak és munkásainak követésére hívta fel a figyelmet.

FELHIVJUK lelkészeinknek, valamint unitárius híveinknek figyelmét, hogy Unitárius Énekeskönyv ismét kapható és megrendelhető az Irattérjesztőnél. Ára 2.— P. Kolozsvár, Kossuth Lajos utca 9.

PROTESTÁNS NAPOK — A REFORMÁCIÓ EMLÉKE.

A jelen évben is nagy ünnepek keretében tartották meg Budapesten a reformáció emlékét. Ebben a tekintetben a Bethlen Gábor szövetség kiválóan szép munkát végzett. A különböző protestáns egyesületek nagyszerű munkát fejtettek ki, melyről annak idején a nagy magyar lapok is megemlékeztek. Terünk nem engedi, hogy részletesen foglalkozunk ezzel a nagy ünnepséggel, csak azt jegyezzük meg, hogy főt. József Miklós püspök úr is bekapcsolódott a nap ünnepségébe azáltal, hogy a koszorúzó cserkész csapatoknak lelkesítő beszédet mondott, azt a nagy gondolatot fejtve ki, „hogy a jelen mindig adósa a múltnak s ezért állandóan törleszteni kell a tartozást“. Érdekes megemlíteni, hogy a János Zsigmond cserkészcsapat a Zrinyi sírját koszorúzta meg. A reformáció ünnepe alkalmával *Halmágyi János* esperes d. e. 11 órakor istentiszteletet tartott a Koháry-útcai templomban, melyet a rádió is közvetített; d. u. 6 órakor pedig a Misszióház templomában előadást is tartott; igen nagy hatást váltván ki mindkét alkalommal.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY. A m. kir. belügyminisztérium 368.944—1941. számú rendeletére az Unitárius Nők Országos Szövetsége pályázatot hirdet egy állami díjazású kolozsvári óvónői állásra. Pályázhatnak diplomás unitárius vallású óvónők. A szabályszerűen felszerelt kérvényeket Kolozsvár, Kossuth Lajos-u. 7. I. emeleti irodánkban kell beadni. Pályázati határidő 1941. december 15-én.

